



Lessen uit de pilot

In Overijssel liggen verschillende Natura 2000-gebieden. De beleidsdoelen voor deze Natura 2000-gebieden hebben gevolgen voor de agrariërs in en om het gebied. De onduidelijkheden en onzekerheden rond het beleid worden door veel agrariërs als bedreigend ervaren, vanwege het ontbreken van toekomstperspectief. Met dit onderwerp hebben de drie Agrarische Natuur Collectieven in Overijssel van 2021 tot en met 2023 de GLB-pilot “Boeren binnen en nabij Natura 2000-gebieden in Overijssel” uitgevoerd. Hierbij is samen met deelnemende agrariërs en enkele riettelers verkend hoe de (agrarische) bedrijven rondom drie Natura 2000-gebieden kunnen bijdragen aan maatschappelijke doelen en welk effect dat heeft op agrarische bedrijfsvoering. Ruim twee jaar na de start van de pilot kan de balans worden opgemaakt. Hieronder staan de aanbevelingen uit deze pilot, gericht aan overheden die aan de slag gaan met gebiedsprocessen. De toelichting op deze aanbevelingen vindt u in de daarop volgende hoofdstukken.

Zorg voor een breed gedragen gebiedsproces

- Zorg voor duidelijke communicatie rondom Natura 2000 en benoem expliciet wanneer er geen antwoorden zijn of iets onvoldoende helder is.
- Zorg voor duidelijke kaders waarbinnen de gebiedspartijen met elkaar in gesprek kunnen gaan.
- Neem de sociaaleconomische aspecten op in de doelstellingen van een gebiedsproces, gelijkwaardig aan de doelen die worden gesteld op het gebied van milieu en natuur.
- Zet procesbegeleiders en erfcoaches in om op een professionele wijze vorm en inhoud te geven aan de sociaaleconomische aspecten binnen het gebiedsproces en hier een coördinerende en verbindende rol te kunnen spelen.
- Maak in een gebiedsproces gebruik van bestaande samenwerkingen tussen agrariërs en faciliteer nieuwe samenwerkingsverbanden. Collectieven kunnen hierin een verbindende rol spelen.
- Zorg dat agrariërs voldoende de tijd krijgen om veranderingen stapsgewijs in de agrarische bedrijfsvoering te kunnen doorvoeren.

Geef agrariërs voldoende mogelijkheden om te extensiveren

- Breng als overheid de kosten van extensivering in de agrarische sector zorgvuldig in kaart. Financiële instrumenten zijn noodzakelijk, zowel tijdens de transitieperiode als structureel.
- Zorg voor rendabele vergoedingen voor natuurbeheer rondom Natura 2000-gebieden als aanvulling op het verdienvermogen van de boer. Ook is het wenselijk riettelers (regelmatig ook deels agrariër) te ondersteunen met hogere SNL-, beheer- of vaarvergoedingen.
- Faciliteer laagdrempelige en langdurige samenwerkingsverbanden met terrein beherende organisaties.
- Ondersteun verbreding van bedrijfsvoering door het aanpassen van belemmerende wetgeving voor meervoudige inkomstenbronnen.

Ondersteun met beleidskeuzes in een transitie naar duurzame landbouw

- Onderzoek samen met banken hoe de financieringslast verminderd kan worden, zodat agrariërs meer ruimte hebben om veranderingen in bedrijfsvoering te doen.
- Verschaf duidelijkheid over maatschappelijke doelen, zodat agrariërs de juiste keuzes kunnen maken.
- Zorg voor een samenhangend geheel aan beleidsinstrumenten, waarbij stimulerende en regelgevende maatregelen gelijktijdig worden ingezet.
- Betrek agrariërs bij het inrichten van beleidsinstrumenten.
- Voer bodemanalyses uit om te onderzoeken of bemesting wenselijk is, niet alleen om de bodem in evenwicht te brengen, maar ook om de natuurdoelen te bevorderen.
- Maak passende bemesting mogelijk voor extensief beheerde percelen in of rondom Natura 2000-gebieden.
- Maak mestwetgeving duidelijk en ondersteunend aan kringlooplandbouw.
- Zorg voor heldere wetgeving rondom de status en het gebruik van bokashi en organische reststromen.
- Stimuleer systemen voor vaste mest.
- Zorg voor experimenteerruimte en kennisontwikkeling.
- Zorg dat stoppersregelingen voor veehouders daadwerkelijk aantrekkelijk zijn.
- Zorg dat de grond van stoppers naar blijvende agrariërs gaat, zodat extensiveren voor blijvende agrariërs mogelijk wordt, bijvoorbeeld via pachtwetgeving of de oprichting van een grondbank.
- Houd rekening met het natuurlijk verloop van stoppende boeren en de daaraan gekoppelde afname in vee en breng behaalde resultaten in kaart.

Input voor beleidsinstrumenten

Onderstaand zijn de aanbevelingen voor beleidsinstrumenten die in dit rapport staan samengevat:

- Enige bemesting toestaan op natuurgrasland, landschapsgrond en bufferzones beekdalen.
- Rendabele vergoedingen (SNL) voor natuurbeheer.
- Een goede stoppersregeling.
- Grondbank oprichten om grond van stoppers bij blijvers te krijgen voor extensivering.
- Pachtwetgeving aanpassen zodat er duurzame pachtrelaties ontstaan
- Mestwetgeving ondersteunend aan kringlooplandbouw maken.

Het is wenselijk de verschillende onderdelen van het GLB breder in te zetten rondom Natura 2000-gebieden:

- Meer openstelling van ANLb rondom Natura 2000-gebieden.
- GLB hectaretoeslagen openstellen voor rietteelt of de beheervergoeding verhogen voor rietteelt.
- Een samenwerkingsregeling waarin TBO's en agrariërs langjarig en in goede overeenstemming kunnen samenwerken.
- GLB onderdelen Wettelijke en/of natuurlijke beperkingen mogelijk maken voor overgangsgebieden Natura 2000. Deze efficiënte mogelijkheid heeft een hoge impact op agrariërs en een hoge potentiële bijdrage aan doelen voor het Natura 2000-gebied.
- Innovatie- en transitieregeling inzetten om veranderingen in bedrijfsvoering mede te financieren/overbruggen.
- Follow-up projecten om langere tijd technische en biologische innovaties te testen en effecten te kunnen meten.

